
ARTYKUŁY

LIDIA NOWAKOWSKA

ORCID: 0000-0003-1265-6229

Politechnika Bydgoska

lnowakowska@pbs.edu.pl

Zachowania wyborcze mieszkańców wsi regionów kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego w wyborach parlamentarnych 2019 roku. Wybrane problemy

Słowa kluczowe: zachowania wyborcze, frekwencja wyborcza, wybory parlamentarne, regiony kujawsko-pomorski i zachodniopomorski

Keywords: voting behavior, voter turnout, parliamentary elections, Kujawsko-Pomorskie and Zachodniopomorskie regions

Wprowadzenie

Zachowania wyborcze jako przedmiot badań socjologicznych i politologicznych, często interdyscyplinarnych i sięgających do źródeł historycznych, stanowią dość rozległą dziedzinę dociekań. Legitymizacja działań politycznych musi posiadać fundament w postaci zaangażowania wyborców, co jest czynnikiem sprawczym¹, a jego prawidłowe rozpoznanie stanowi niezmiennie wyzwanie dla nauk społecznych. Podjęcie badań dotyczących zachowań wyborczych uzasadnia przekonanie, że wymogiem prawidłowo funkcjonującej demokracji i spójności społecznej jest odpowiednio wysoki poziom uczestnictwa wyborczego. Wraz z wyższą frekwencją wyborczą

---

¹ Na ewolucję form legitymizacji i ich znaczenie dla poczynań politycznych zwracał uwagę Tomasz Nowakowski, zob. „Władza Piastów we współczesnej historiografii polskiej w świetle innych nauk społecznych”, w: *Oblicza władzy. Relacje między władzą a społeczeństwem z perspektywy historycznej, politologicznej i prawnej*, red. Tomasz Nowakowski (Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2014), 28–31; zob. też Stanisław Burdziej, „Legitymizacja władzy a sprawiedliwość proceduralna”, *Studia Socjologiczne* 4 (2016): 168–194.

wzrasta poziom legitymizacji systemu władzy². Udział w wyborach do instytucji politycznych jest najbardziej elementarną formą obywatelskiego zaangażowania i stanowi swoisty test na kondycję obywatelską społeczeństwa. Ustalenie jego poziomu pozwala dostrzec bariery i ograniczenia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Zakładać bowiem można, że partycypacja w wyborach politycznych stanowi swoisty wskaźnik obywatelskości i ukazuje stan zaawansowania zdolności społeczeństwa do działania w interesie ogółu przez wyrażenie stanowiska w sprawach publicznych. Można przyjąć za Edwardem Shilsem, że obywatelskość to

swoisty światopogląd i dyspozycja społeczeństwa obywatelskiego, wywodząca się z uczestnictwa jednostek w jego zbiorowej samoświadomości. Z obywatelskości wynika przywiązanie do całości społeczeństwa, objawiające się w decyzjach i działaniach zmierzających do ochrony i pomnażania dobra całego społeczeństwa³.

W rozważaniach na temat zachowań wyborczych mieści się niezwykle ważna problematyka kapitału społecznego. Zasadności pomiaru jego komponentów, służących ustaleniu społecznej i politycznej kondycji społeczeństwa, nie kwestionuje się, mimo różnych ujęć i odmiennego rozumienia tego pojęcia⁴. Kapitał społeczny jest zarazem dobrem publicznym i prywatnym,⁵ wywierającym bezpośredni wpływ na życie mieszkańców czy możliwości rozwoju regionalnego.

W artykule tym skoncentrowano się na uczestnictwie mieszkańców wsi regionów kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego (z terenu odpowiadającego tym województwom), w wyborach parlamentarnych w 2019 roku. Zasadniczym celem było ustalenie ich specyfiki oraz zbadanie poziomu partycypacji wyborczej mieszkańców, jak również określenie jej istotności jako elementu kapitału społecznego środowiska wiejskiego. Z tego względu skoncentrowano się na analizie frekwencji wyborczej w gminach i powiatach wiejskich, podczas określonych wyborów. Odniesiono się przy tym, zwracając uwagę na rywalizację między największymi

---

² Andrzej Antoszewski, *Polska scena polityczna – system czy chaos?* (Bydgoszcz: Wydawnictwo Wers, 2002), 39–40; André Blais, „Frekwencja wyborcza”, w: *Zachowania polityczne*, red. Russell J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann, red. polskiego wyd. Radosław Markowski, t. 2 (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010), 237.

³ Edward Shils, „Co to jest społeczeństwo obywatelskie”, w: *Europa i społeczeństwo obywatelskie. Rozmowy w Castel Gandolfo* (Kraków: Znak, 1994), 64.

⁴ Por. Francis Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, tłum. Anna i Leszek Śliwa (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997); Nan Lin, *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001); Dietlind Stolle, „Kapitał społeczny”, w: *Zachowania polityczne*; Piotr Sztompka, *Kapitał społeczny. Teoria przestrzeni międzyludzkiej* (Kraków: Znak, 2016).

⁵ Robert David Putnam, *Samotna gra w kregle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, tłum. Przemysław Sadura, Sebastian Szymański (Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008), 36; Sztompka, *Kapitał*, 299–315.

ugrupowaniami, do poparcia, jakim cieszyło się Polskie Stronnictwo Ludowe – partia reprezentująca interesy mieszkańców wsi. Taka perspektywa badawcza wynikała z założenia, że ugrupowanie to może znacząco wpływać na mobilizację elektoratu wiejskiego. Przyjęto za wiążące ustalenie Ewy Marciniak, że ukształtowane preferencje polityczne mają decydujący wpływ na decyzje wyborcze, bowiem komponent interpretacji (czyli utrwalony obraz partii) w społecznej percepcji wyborów posiada najwyższą trwałość, a sam przebieg kampanii wyborczej nie wnosi tu znaczących zmian⁶. Prezentowane dane statystyczne zaczerpnięto ze sprawozdań Państwowej Komisji Wyborczej oraz dokumentów Głównego Urzędu Statystycznego.

Partycypacja wyborcza

Wybory parlamentarne, które przeprowadzono 13 października 2019 roku, ze względu na poziom zaangażowania elektoratu zdobyły wyjątkowy status, uczestniczyło w nich bowiem 61,74% uprawnionych do głosowania Polaków. Biorąc pod uwagę historyczną perspektywę, był to wynik istotnie się wyróżniający (tab. 1). Wyższą frekwencję wyborczą w tego typu elekcji – okres III Rzeczypospolitej – odnotowano jedynie, co zrozumieliśmy, w 1989 roku – 63%⁷.

Tabela 1. Frekwencja w wyborach do Sejmu i Senatu w latach 1991–2019 (%)

1991	1993	1997	2001	2005	2007	2011	2015	2019
43,20	52,13	47,93	46,29	40,57	53,88	48,92	50,92	61,74
43,20	52,10	47,92	46,28	40,56	53,88	48,92	50,91	61,74

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, dostęp 10.05.2022, <https://pkw.gov.pl/wybory-i-referenda/wybory-do-sejmu-i-do-senatu>.

Pułap taki udało się już w przeszłości przekroczyć, ale było to jeszcze w okresie międzywojennym, w II RP (1930 r.), gdy frekwencja osiągnęła 75%. Warto zauważyć, że poziom uczestnictwa w wyborach parlamentarnych w 2019 roku znacznie zbliżył się do wielkości udziału w wyborach prezydenckich, który w 1995 roku w I turze wyniósł 64,70%, w II – 68,23% oraz w 2020 roku – 64,51%.

Odmienność wyborów w 2019 roku, w porównaniu z poprzednimi, wynikała z potęgującej się rywalizacji między największymi ugrupowaniami

⁶ Ewa Marciniak, „Społeczna percepcja wyborów 2019 roku”, *Studia Politologiczne* 55 (2020): 320.

⁷ Maria Halamska, „Mieszkańcy wsi a zmiany polityczne (ciąg dalszy rozważań o stuleciu 1918–2018)”, *Więś i Rolnictwo* 186 (2020), 1: 18.

politycznymi – rządzącym Prawem i Sprawiedliwością oraz od kadencji opozycyjnej Platformy Obywatelskiej, a w związku z tym ze wzrastającej identyfikacji partyjnej elektoratów. Polaryzacja polityczna wyraziła się właśnie w zwiększonej mobilizacji wyborców⁸.

Biorąc pod uwagę miejsce głosowania, partycypacja wyborcza obywateli przybrała nierównomierny układ. Zdecydowanie bardziej zaangażowani byli wyborcy w miastach, gdzie frekwencja wyniosła 64,47%, podczas gdy na terenach wiejskich było to 56,74%. Słabsza aktywność wyborcza mieszkańców wsi w ostatnich elekcjach nie jest zaskakująca, ale wynik z 2019 roku wskazuje na silniejsze niż dotąd zainteresowanie wyborami ogólnopolskimi. Wcześniej zdarzało się, że na poziomie lokalnym nie mogły skutecznie konkurować z wyborami samorządowymi.

W województwie kujawsko-pomorskim frekwencja wyniosła 58,10%, w miastach głosowało 61,77% uprawnionych, a na wsiach 52,71% wyborców. W gminach o mniejszej liczbie mieszkańców frekwencja kształtowała się na poziomie 50,68%. Stwierdzono zatem większy dystans (9 p.p.) aniżeli w skali całego państwa.

W województwie zachodniopomorskim zainteresowanie wyborami parlamentarnymi, w kontekście wyniku ogólnopolskiego, było znacznie słabsze, uczestniczyło w nich 57,87% uprawnionych do głosowania, ale niewiele różniło się od zarejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim. Uwagę zwraca także stosunkowo niska frekwencja mieszkańców wsi (49,64%), zarówno w porównaniu z ogólnopolską, jak i odnotowaną w województwie kujawsko-pomorskim. Także w województwie zachodniopomorskim mieszkańcy miast byli bardziej aktywni (61,49%), a różnica zaangażowania wyborców środowiska wiejskiego w odniesieniu do skali ogólnopolskiej wyniosła ponad 7 p.p.

Większe zróżnicowanie frekwencji w omawianych wyborach zaobserwowano po uwzględnieniu niższych szczebli podziału administracyjnego. W zdecydowanej większości gmin wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego uczestnictwo w tej elekcji ukształtowało się na niższym pułapie aniżeli w miastach, a także w porównaniu ze średnią partycypacją odnotowaną w obrębie powiatów (tab. 2). Na tle wyniku otrzymanego we wsiach powiatu toruńskiego (58,65%) i w tej jednostce jako całości – 57,82%, wyjątek stanowią rezultaty uczestnictwa uzyskane w gminie wiejskiej Wielka Nieszawka – 63%. Bardziej spektakularną różnicę dostrzec można w gminie wiejskiej Osielsko, w której głosowało aż 75,62% wyborców, podczas gdy w całym powiecie bydgoskim było to 62,85%. Sądzić można, że o tak wysokim wyniku zdecydował podmiejski charakter tej gminy, zamieszkaney w dużej mierze przez niedawnych mieszkańców Bydgoszczy. Zbliżony obraz ukształtował się w przypadku

⁸ Mikołaj Cześnik, Rafał Miśta, Marta Żerkowska-Balas, „Uczestnictwo i mobilizacja w wyborach parlamentarnych 2019 roku”, *Studia Socjologiczne* 4 (2020): 91–121.

położonej w niewielkiej odległości od Szczecina gminy wiejskiej Dobra (Szczecińska), w której aż 73% uprawnionych do głosowania wzięło udział w wyborach, podczas gdy w całym powiecie polickim było to 68,91%.

Tabela 2. Frekwencja podczas wyborów parlamentarnych w 2019 roku mieszkańców wsi powiatów województw kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego

Kujawsko-pomorskie	Procent	Zmiana w stosunku do 2015 r.	Zachodniopomorskie	Procent	Zmiana w stosunku do 2015 r.
Aleksandrowski	51,11	+5,84	Białogardzki	41,37	+2,17
Brodnicki	51,25	+7,63	Choszczeński	41,98	+6,76
Bydgoski	62,85	+14,32	Drawski	44,37	+5,48
Chełmiński	50,14	+8,90	Goleniowski	48,47	+6,61
Golubsko-dobrzyński	50,53	+9,60	Gryficki	48,48	+8,52
Grudziądzki	49,28	+11,70	Gryfiński	46,41	+7,10
Inowrocławski	51,68	+7,19	Kamiński	48,52	+7,24
Lipnowski	47,47	+8,94	Kołobrzeski	54,89	+6,34
Mogileński	51,14	+9,39	Koszaliński	53,95	+12,19
Nakielski	51,94	+8,24	Łobeski	40,64	+5,60
Radziejowski	49,95	+11,68	Myśliborski	46,13	+7,55
Rypiński	47,47	+9,53	Policki	68,91	+15,51
Sępoleński	48,55	+8,22	Pyrzycki	47,56	+8,00
Świecki	51,12	+9,66	Sławieński	50,46	+9,46
Toruński	58,65	+13,35	Starogardzki	49,59	+4,91
Tucholski	54,78	+11,15	Szczecinecki	49,64	+7,52
Wąbrzeski	47,61	+9,23	Świdwiński	44,31	+5,82
Włocławski	49,94	+12,37	Wałecki	47,24	+4,95
Żniński	52,53	+10,35	Średnia	49,64	+7,32
Średnia	52,71	+9,86			

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, dostęp 10.06.2022, <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/frekwencja/pl>.

Najniższą aktywność wyborczą w województwie zachodniopomorskim odnotowano w słabo zaludnionej (3800 mieszkańców) gminie Brojce – 41,21% (powiat gryficki). Podobny wynik uzyskano w gminie wiejskiej, liczącej niewiele ponad 4000 mieszkańców, Świecie nad Osą w województwie kujawsko-pomorskim – 41,76% (powiat grudziądzki). Tylko w dwóch gminach regionu kujawsko-pomorskiego frekwencja nie przekroczyła 45%, natomiast tego poziomu nie osiągnięto

aż w 21 gminach zachodniopomorskich. Stopień zaludnienia gmin w istotnym stopniu korelował z frekwencją wyborczą – im więcej osób mieszkało w danej gminie, tym wyższy był jej udział w wyborach.

O stosunkowo niewielkiej różnicy poziomu aktywności wyborczej w obu województwach zdecydował zwłaszcza wielkomijski elektorat regionu zachodniopomorskiego. Na przykład ponadprzeciętna partycypacja w tej elekcji wystąpiła w Szczecinie (66,56%) i Koszalinie (65,27%). Stopień urbanizacji województwa zachodniopomorskiego jest wyższy aniżeli kujawsko-pomorskiego⁹. W granicach zachodniopomorskiego usytuowanych jest aż 66 miast, podczas gdy na terenie województwa kujawsko-pomorskiego status miasta mają 53 miejscowości. Inaczej jednak wygląda proporcja w przypadku gmin wiejskich – w województwie zachodniopomorskim funkcjonuje 47 takich gmin, a w województwie kujawsko-pomorskim jest ich aż 91. Zaawansowana urbanizacja zachodniopomorskiego (tylko trzy województwa w Polsce – wielkopolskie, mazowieckie i dolnośląskie – wyprzedzają ten region pod względem liczby gmin miejsko-wiejskich, których jest obecnie aż 55) nie sprawiła jednak, że czynnik urbanizacji istotnie determinował partycypację wyborczą. W przypadku województwa zachodniopomorskiego, poza największymi miastami, nie odnotowano znaczącego związku między miejscem zamieszkania (wieś–miasto) a udziałem w wyborach. Nie wzmocniło go występowanie w tym województwie dużej liczby małych miast o słabo zaznaczonych funkcjach miejskich, bowiem także tam odnotowano relatywnie wysoką absencję.

Mając na względzie fluktuacje frekwencji wyborczej oraz rangę elekcji, można zauważyć odmienne poziomy zaangażowania wyborców analizowanych województw w głosowaniu samorządowym. W przeprowadzonych w 2018 roku wyborach tego typu we wszystkich powiatach województwa zachodniopomorskiego, z wyjątkiem kołobrzeskiego, poziom uczestnictwa był wyższy aniżeli w odbywających się rok później wyborach parlamentarnych. Natomiast w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego wyższy niż parlamentarny pułap przekroczone w 13 powiatach.

Preferencje środowiska wiejskiego – Polskie Stronnictwo Ludowe w rywalizacji wyborczej

Podczas rywalizacji wyborczej w 2019 roku największe szanse na objęcie rządów miały partie głównego nurtu – Prawo i Sprawiedliwość (PiS) oraz Platforma Obywatelska tworząca z Nowoczesną, Inicjatywą Polską i Zielonymi komitet wyborczy Koalicja Obywatelska PO N IPL Zieloni. Ten stan najlepiej świadczył o utrwalaniu

⁹ *Krajowy Rejestr Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT)*, dostęp 25.11.2022, <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/stopienurbanizacji-degurba>.

się dwubiegunowości polskiej sceny politycznej. W programach wyborczych partii politycznych, mimo postępującego zacierania się klasycznego podziału socjopolitycznego (prawica – centrum – lewica), zachowały się fundamentalne idee pozwalające wyborcom na identyfikację ich profili. PiS charakteryzował przede wszystkim narodowy konserwatyzm, prawicowy populizm oraz eurosceptycyzm. Ugrupowania KO występowały z pozycji liberalizmu, w różnych jego współczesnych odmianach, nawiązywały do myśli chrześcijańskiej demokracji, zielonej polityki, feminizmu oraz eksponowały stanowisko proeuropejskie¹⁰. W tej walce spektakularny sukces odniosło PiS – wyborcy tej partii wywodzili się ze wszystkich grup wiekowych i większości grup zawodowych (najczęściej pochodzili ze wsi i małych miast). Na PiS głosowało nieznacznie więcej mężczyzn niż kobiet. W stosunku do rezultatu wyborów w 2015 roku, najmłodszy wyborcy poparli to ugrupowanie w podobnym wymiarze głosów. Warto także zwrócić uwagę, że mimo pozyskania nowych wyborców z innych partii politycznych, PiS w największej mierze czerpał z elektoratu Polskiego Stronnictwa Ludowego¹¹.

Zwycięstwo PiS w skali ogólnopolskiej – 43,6% głosów, wobec 27,4% uzyskanych przez KO, nie miało jednak przełożenia na wyniki uzyskane w okręgach wyborczych województwa zachodniopomorskiego (tab. 3). W okręgu szczecińskim różnica między wynikami PiS a KO nie przekroczyła jednego procenta, ale w okręgu koszalińskim sięgała już 4,5% na korzyść KO. Odmienne rezultaty zanotowano w okręgach województwa kujawsko-pomorskiego. W tym przypadku PiS istotnie zdystansowało KO, w okręgu bydgoskim uzyskało bowiem ponad 5 p.p. przewagi, a w okręgu toruńskim aż niemal 14.

Na relatywną stabilność elektoratu PiS na wschodnim terenie województwa zachodniopomorskiego wskazuje porównanie z wynikami otrzymanymi w wyborach do Sejmu w 2015 roku. W okręgu koszalińskim nastąpił wzrost poparcia jedynie o 3,7 p.p., jednak w okręgu szczecińskim krąg zwolenników tej partii powiększył się już o 6 p.p.. W okręgach szczecińskim, bydgoskim i toruńskim PiS zyskało, w porównaniu z wynikami z 2015 roku, o ok. 6 p.p. więcej głosów. Przesunięcie poparcia elektorów na rzecz tej partii było najistotniejsze.

Zdecydowanie na stałość sympatii wyborczych mogła liczyć PO, w całym województwie kujawsko-pomorskim, gdyż zmiana rezultatu w stosunku do 2015 roku w dwóch okręgach wyniosła 1,4 i 0,65 p.p. Uwagę zwraca szczególnie wysokie poparcie PiS przez wyborców powiatów łobeskiego, gryfińskiego czy pyrzyckiego. W tym ostatnim przypadku elektorzy gmin Warnice (60,4%), Bielice (55,8%) i Kozielice

¹⁰ Marek Tyrała, „Zmiany pokoleniowe a zachowania wyborcze. Na przykładzie wyborów parlamentarnych w Polsce w 2019 r.”, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 1 (2022): 103.

¹¹ Bartłomiej Biskup, „Portret wyborców AD 2019. Zmiany w preferencjach elektoratów partyjnych w Polsce”, *Studia Politologiczne* 55 (2020): 292, 301, 307.

(55,3%) w najwyższym stopniu optowali za partią rządzącą do tej pory. Słabszego poparcia udzielono PiS w gminach wschodniej części województwa (np. w gminie Barnice niespełna 50% głosów oddano na PiS). KO natomiast najwyższe wyniki mogła odnotować w gminach w obrębie powiatów polickiego (41,6%), myśliborskiego (35,9%) i gryfickiego (31,9%).

Tabela 3. Wyniki wyborów do Sejmu w 2019 roku (%)

Komitety wyborcze	Wynik ogólnopolski	Województwo kujawsko-pomorskie Okręg nr 4 (Bydgoszcz)	Województwo kujawsko-pomorskie Okręg nr 5 (Toruń)	Województwo zachodnio-pomorskie Okręg nr 40 (Koszalin)	Województwo zachodnio-pomorskie Okręg nr 41 (Szczecin)
Prawo i Sprawiedliwość	43,59	36,43	40,38	32,31	35,11
Koalicja Obywatelska PO. N iPL Zieloni	27,40	31,05	26,42	36,83	35,71
Sojusz Lewicy Demokratycznej	12,56	15,17	14,83	15,44	15,25
Polskie Stronnictwo Ludowe	8,55	9,02	10,88	9,43	7,40
Konfederacja Wolność i Niepodległość	6,81	7,05 bez mandatu	6,33 bez mandatu	5,98 bez mandatu	6,53 bez mandatu

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza,

dostęp 10.06.2022, <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl/sejmsenat2019/pl/wyniki/sejm/pl>.

Kapitał wyborczy zwycięskiego PiS niewątpliwie powiększyły głosy oddane przez wyborców gmin położonych we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Na przykład w gminach należących do powiatów radziejowskiego, włocławskiego czy rypińskiego PiS otrzymało kolejno: 55,7%, 51,1% i 49,8% głosów. Natomiast zysk wyborczy KO w gminach powiatów lipnowskiego, brodnickiego i radziejowskiego nie przekroczył nawet poziomu 15 %.

Mieszkańcy wsi, na poziomie zbliżonym do ogólnopolskiego rezultatu (12,56%), okazali poparcie dla trzeciej siły w tych wyborach parlamentarnych – Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Wyborcy okręgu szczecińskiego oddali 12,54% głosów na Sojusz, a z okręgu koszalińskiego – 13,32%. Można zauważyć, że mimo nieco niższych wyników, w porównaniu z generalnym pułapem zysków tej partii w 2019 roku, w gminach wiejskich powiatu gryfickiego (11,49%), myśliborskiego (11,3%) czy łobeskiego (11,58%) zauważalnie powiększył się krąg sympatyków SLD (np. elektorzy powiatu gryfickiego optowali silniej za tym ugrupowaniem o niemal 5 p.p., aniżeli w wyborach w 2015 r.). Znacznie jednak słabsze poparcie dla SLD

płynęło ze wsi województwa kujawsko-pomorskiego – w okręgu bydgoskim Sojusz uzyskał 11,36% głosów, a w okręgu toruńskim 10,52%. Szczególnie zaznacza się mały wpływ tej partii w środowisku wiejskim powiatów brodnickiego (8,61% głosów), tucholskiego (9,12%), wąbrzeskiego (10,28%), golubsko-dobrzyńskiego (10,45%). Preferencje centrolewicowe były częściej wyrażane w tych wyborach w regionie zachodniopomorskim.

Na istotne zainteresowanie środowisk wiejskich nie mogła liczyć Konfederacja Wolność i Niepodległość. Ta formacja polityczna w skali państwa uzyskała 6,81% głosów, ale mieszkańcy wsi w okręgach województwa zachodniopomorskiego opowiedzieli się za nią zdecydowanie rzadziej, bowiem w okręgu szczecińskim oddano na nią 6,29% głosów, w koszalińskim 6,14%. Mogła jednak znaleźć więcej zwolenników wśród wyborców gminy Radowo Małe (oddano na Konfederację 7,2% głosów), ale już w gminie Dobra tylko 3,94% głosów. Silniejszy elektorat tej partii uformował się w regionie kujawsko-pomorskim. We wsiach okręgu bydgoskiego uzyskała 7,09% głosów, jednak środowisko wiejskie okręgu toruńskiego udzieliło jej poparcia na poziomie zaledwie 5,88% głosów. Warto dodać, że wśród partii opozycyjnych w skali kraju najwięcej nowych wyborców w stosunku do 2015 roku pozyskała właśnie Konfederacja, na drugim miejscu pod tym względem uplasowała się Lewica¹².

W rozważaniach dotyczących zachowań wyborczych mieszkańców wsi, na tle rywalizacji głównych partii politycznych, warto zwrócić uwagę na Polskie Stronnictwo Ludowe – ugrupowanie będące w ich przekonaniu rzecznikiem interesów wiejskich, stronnictwem agrarnym, konserwatywnym, chrześcijańsko-demokratycznym i proeuropejskim.¹³ Mobilizacja wyborców i wyjątkowo wysoka frekwencja mogły ukazać nowe obszary preferencji partyjnych, a w konsekwencji także ich relewancję w polskim systemie partyjnym. W omawianych wyborach zaznaczył się wzrost poparcia dla kandydatów Komitetu Wyborczego Polskie Stronnictwo Ludowe¹⁴, wciąż uznawanego za tradycyjnego reprezentanta polskiej wsi. Pierwsze w pełni wolne wybory (1991 r.) nie przyniosły tej partii zadowalających rezultatów, ponieważ wynik głosowania do Sejmu to 8,67% (tab. 4).

Tabela 4. Rezultaty Polskiego Stronnictwa Ludowego w wyborach do Sejmu w latach 1991–2019 (%)

1991	1993	1997	2001	2005	2007	2011	2015	2019
8,67	15,40	7,31	8,98	6,96	8,91	8,36	5,13	8,55

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, dostęp 6.06.2022, <https://pkw.gov.pl>.

¹² Tyrąła, „Zmiany”, 111.

¹³ Tamże, 103.

¹⁴ PSL wystąpiło w koalicji z Kukiz'15 jako Koalicja Polska.

Istotne rozdrobnienie sceny politycznej, w pierwszej fazie transformacji ustrojowej, a także przejęta spuścizna po Zjednoczonym Stronnictwie Ludowym działającym w czasach PRL¹⁵, sprawiły, że rozwinęło się zjawisko dezintegracji elektoratu – przesunięcie poparcia wyborców na rzecz innych ugrupowań. Wprawdzie kolejne wybory parlamentarne w 1993 roku (po zmianie prawa wyborczego) niemal podwoiły kapitał wyborczy PSL (uzyskało bowiem 15,4% głosów), ale wynik ten w późniejszych elekcjach nigdy nie został już powtórzony. Dodać można, że PSL przystąpiło wówczas do wyborów, rywalizując z Polskim Stronnictwem Ludowym – Porozumieniem Ludowym. Zważywszy, że główna oś walki wyborczej przebiegała między ugrupowaniami o komunistycznej przeszłości a formacjami o doświadczeniach opozycyjnych, znamienne było pokonanie wówczas postsolidarnościowego PSL – Porozumienia Ludowego (otrzymało tylko 2,37% głosów). Naturalną konkurentką w rywalizacji o głosy środowiska wiejskiego stała się natomiast Samoobrona (ugrupowanie, które zyskało popularność, organizując różnorodne akcje protestacyjne), kierowana dłuższy czas przez Andrzeja Leppera. Szeroko akcentowany przez nią w programach agraryzm pozwolił w pewnym okresie temu ugrupowaniu odebrać PSL pozycję dotąd silniejszego reprezentanta mieszkańców wsi. W parlamentarnej elekcji w 2001 roku Samoobrona RP uzyskała 10,20% głosów, a PSL – 8,98%. Dystans ten pogłębił się w następnych wyborach (2007 r.), kiedy Samoobrona otrzymała 11,41% głosów, zaś PSL zaledwie 6,96%, zatem wynik niewiele przekraczający próg wyborczy, wyznaczony na poziomie 5%. Sukcesy Samoobrony pozwoliły jej na współzrządzenie w latach 2006–2007, gdy weszła w skład gabinetu wraz z Prawem i Sprawiedliwością i Ligą Polskich Rodzin. Po śmierci lidera Samoobrony (w 2011 r.) nie udało się tej formacji odbudować znaczenia na wsi. Postępująca koncentracja polskiego systemu partyjnego nie pozbawiła jednak wpływów PSL, chociaż stronnictwo w walce wyborczej zdobywało relatywnie słabe poparcie, zdołało jednak zyskać pozycję „małego koalicjanta” w systemie rządów. Rolę taką odgrywało w latach 1993–1997, 2001–2003 i 2007–2011. Warto jednocześnie dodać, że rok 2011 stanowił swoistą cezurę – coraz mniejsze znaczenie odgrywał podział na bloki: postkomunistyczny i postsolidarnościowy. Dało się natomiast obserwować koncentrację partii politycznych, wśród których stałe miejsce zachowało stronnictwo ludowców¹⁶.

Wzrost mobilizacji wyborców w elekcji 2019 roku dał się zauważyć w ogólnym wzroście wyniku PSL, w porównaniu z uzyskanym w 2015 roku (8,55% wobec 5,13%

¹⁵ W 1990 r. nastąpiło zjednoczenie ugrupowań i środowisk ludowców, w jego skład weszło Polskie Stronnictwo Ludowe – Odrodzenie powstałe w części ze Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego.

¹⁶ Antoszewski, *Polska*, 42, 45; Radosław Markowski, „Polski system partyjny po wyborach z 1997 roku – instytucjonalizacja czy wichrowatość”, *Studia Polityczne* 9 (1999): 18; Anna Materska-Sosnowska, „Instytucjonalizacja polskiego systemu partyjnego – wybrane aspekty”, *Studia Polilogiczne* 22 (2011): 82–85.

głosów w poprzednich wyborach), ale nie ukazał znaczącej dyferencji poparcia w skali większych jednostek administracyjnych. Zysk stronnictwa w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł w Okręgu wyborczym nr 4 Bydgoszcz, obejmującym zachodnią część województwa 9,02%, oraz w Okręgu wyborczym nr 5 Toruń (część wschodnia) – 10,88%. Istotniejsze zróżnicowanie wystąpiło w odniesieniu do rezultatów uzyskanych w miastach i wsiach – w okręgu bydgoskim w miastach PSL otrzymało poparcie na poziomie 7,03%, na wsiach 9,05%, natomiast w okręgu toruńskim odpowiednio – 8,02% i 15,31%. Można zatem stwierdzić, że PSL miał mocniejszą pozycję na wsiach i był zdecydowanie lepiej umocowany we wschodniej części tego województwa.

W województwie zachodniopomorskim, dzielonym również na dwa okręgi wyborcze – Szczecin nr 41 i Koszalin nr 40, pozycja PSL w porównaniu z rokiem 2015 (uzyskało wówczas tylko 3,97% głosów) umocniła się, ale nie dorównała wynikowi w województwie kujawsko-pomorskim. Ugrupowanie otrzymało 7,40% głosów w okręgu szczecińskim i 9,43% w okręgu koszalińskim.

Bardziej złożony obraz kapitału wyborczego PSL tej elekcji ukazuje się po uwzględnieniu poparcia w gminach wiejskich. W województwie kujawsko-pomorskim stronnictwo mogło je czerpać zwłaszcza na wsiach powiatów: brodnickiego (30,68%), lipnowskiego (25,33%), rypińskiego (18,21%), inowrocławskiego (16,89%). W części wschodniej województwa w wielu gminach PSL wyróżniło się ponadprzeciętnymi wynikami. Na przykład w gminie Świdziebnia na stronnictwo to głosowało aż 40,13% wyborców, a w gminie Kikół 37,64%, w gminie Jabłonowo Pomorskie 23,74%, w gminie Rypin 21,96%, w gminie Osiecin 21,04%. Zbliżony poziom w części zachodniej odnotowano jedynie w gminach Jeziora Wielkie – 32,10% i Kruzwica – 27,78%.

Geograficzny rozkład sympatii dla PSL w województwie zachodniopomorskim nie jest jednoznaczny. Mieszkańcy gmin przylegających do zachodniej granicy Polski, szczególnie terenów północnych (np. powiatu polickiego, w którym Komitet wyborczy PSL otrzymał zaledwie 5,04% głosów) w zdecydowanej większości nie głosowali na PSL. Najwyższe wyniki ugrupowanie to odnotowało w gminach: Brzeźno (27,11%), Ińsko (25,18%), Suchań (22,72%) czy Przelewice (22,61%), zatem w gminach usytuowanych w różnych częściach województwa. Nawet niższa frekwencja w niektórych gminach nie osłabiła wpływów ludowców, na przykład w gminie Radowo Małe uzyskali oni ponad 20-procentowe poparcie.

W ujęciu statystycznym w obrębie województwa kujawsko-pomorskiego PSL próg 20% głosów przekroczyło w 21, a w województwie zachodniopomorskim – w 8 gminach. Odsetek w granicach 17–20% głosów oddanych na to stronnictwo odnotowano odpowiednio: w 9 (kujawsko-pomorskie) i 8 (zachodniopomorskie) gminach. W gminach charakteryzujących się słabszą frekwencją wyborczą częściej preferowano partię reprezentującą rolników. Sądzić można, że te wybory mobilizowały

zwłaszcza stały elektorat PSL. Ugrupowanie ludowców, mimo fluktuacji kapitału wyborczego, nadal jest dobrze osadzone w wiejskim środowisku politycznym.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na profil społeczno-demograficzny elektoratu PSL. W przeprowadzonym przez IPSOS sondażu ujęto podstawowe zmienne socjologiczne: wiek, płeć, wykształcenie, zawód i miejsce zamieszkania. W wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w 2019 roku wyborcy w wyróżnionych grupach wiekowych: 18–29 lat (9,7%), 30–39 lat (10,5%), 40–49 lat (9,9%), 50–59 lat (9,4%) w niemal równej mierze udzielili stronnictwa poparcia. Identyfikacja polityczna z PSL w grupie najstarszych wyborców była o wiele słabsza, elektorzy wspierający ludowców w wieku 60 i więcej lat stanowili już tylko 6,7% tej grupy. Płeć istotnie nie różnicowała wyborców tej partii, mężczyźni stanowili 9,5%, a kobiety 8,7% ogółu głosujących z zastosowanym podziałem ze względu na płeć. Natomiast uwzględnienie poziomów wykształcenia ukazało podobnie równomierny obraz. Głosujących na PSL o wykształceniu podstawowym było 9,3%, z wykształceniem zawodowym 9,6%, ze średnim i pomaturalnym 8,9%, a wyższym 9% wśród ogółu elektoratu¹⁷.

Zwolennicy PSL reprezentowali różne zawody, jednak najsilniejszą grupą byli rolnicy, aż 16,5% spośród nich głosowało na ludowców. Ich poparcie było jednak niższe aniżeli w 2015 roku, natomiast na przesunięciu głosów rolników najbardziej zyskało Prawo i Sprawiedliwość (14 p.p.). W innych grupach zawodowych wybór PSL zadeklarowało: 9,7% pracowników administracji lub usług, 9,5% robotników, 9,4% właścicieli lub współwłaścicieli firm, 8,6% ankietowanych zajmowało stanowisko dyrektora, kierownika lub specjalisty. Pozycję brzegową elektoratu PSL zajęli emeryci i renciści – w tej grupie mieściło się tylko 6,7% sympatyków stronnictwa. Znamienne, na wysokie poparcie partia ta mogła liczyć wśród bezrobotnych, status ten wskazało 11% respondentów¹⁸.

Możliwości oddziaływania PSL w wiejskim środowisku są jednak dość ograniczone. Wizerunek partii agrarnej ulega osłabieniu m.in. wskutek zachodzących przemian strukturalnych. Spada nie tylko liczba ludności zamieszkujących wsie, czego nie równoważy napływ ludności na tereny graniczące z dużymi miastami, zmniejsza się także liczba gospodarstw rolnych, a rozwija się trend powiększania ich obszarów. W województwie kujawsko-pomorskim średnia powierzchnia użytków rolnych w 2020 roku wynosiła 17,7 ha (w 2010 r. – 15,8 ha), dla porównania w województwie zachodniopomorskim to 30,9 ha (w 2010 r. – 29,8)¹⁹. Poszerza się zatem krąg

¹⁷ Za: Biskup, „Portret”, 300.

¹⁸ Tamże, 300.

¹⁹ *Powszechny Spis Rolny 2020. Raport z wyników*, pod kierunkiem Artura Łączyńskiego, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2021, 63, dostęp 12.09.2020, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/psr-2020/powszechny-spis-rolny-2020-raport-z-wynikow,4,1.html>.

wyborców utożsamiających się z zawodową kategorią przedsiębiorcy rolnego, a nie – jak wcześniej – chłopa czy rolnika, co w konsekwencji ułatwia przeniesienie preferencji partyjnych. Mogą oni zatem zasilić elektoraty pozostałych partii politycznych, których programy wyborcze są tak formułowane, aby pozyskiwać nowych zwolenników wywodzących się z różnych środowisk. Interesy osób uprawiających działalność rolniczą reprezentują różne podmioty, Unia Europejska i prowadzona przez nią polityka rolna stworzyła bowiem nowe możliwości. Ponadto zauważane są obecnie przeobrażenia związane z postępującym procesem starzenia się mieszkańców wsi i deficytem potencjalnych kontynuatorów działalności rolniczej. Odsetek gospodarstw domowych w Polsce utrzymujących się głównie z rolnictwa na przestrzeni ostatniej dekady zmalał z 33,8% do 30,4%. Wciąż jednak utrzymuje się zróżnicowany regionalnie relatywnie wysoki odsetek gospodarstw domowych, których głównym źródłem dochodów jest aktywność rolnicza. W województwie kujawsko-pomorskim w 2020 roku sięgał 44%, natomiast w zachodniopomorskim 36%²⁰. Nowym zjawiskiem w skali państwa, o istotnej dynamice, jest natomiast wzrost liczby gospodarstw domowych o niezarobkowych źródłach utrzymania (poza emeryturą i rentą), do czego przyczynił się program Rodzina 500 Plus (wzrost z 6,7% w 2010 r. do 15,8% w 2020 r.)²¹. Mieszkańców wsi mieszcących się w tej grupie kwestie socjalne mogą zarówno mobilizować do uczestnictwa w wyborach, jak i motywować do wyboru partii o atrakcyjnej programowej ofercie socjalnej. Elektorat rolniczy jest zróżnicowany, tylko jego część to producenci żywności, dla innej grupy wsparcie socjalne oznacza wzrost poziomu życia. Wobec tych zmian tradycyjny profil partii reprezentującej wieś może okazać się niewystarczający dla utrzymania dotychczasowej pozycji w kolejnych wyborach.

Podsumowanie

Partycypacja obywatelska w wyborach parlamentarnych w 2019 roku ukształtowała się, w porównaniu z poprzednimi elekcjami, na wyjątkowo wysokim poziomie. Przyczyniła się do tego zwłaszcza nasilona rywalizacyjność największych partii politycznych. Wzrost aktywności wyborczej odnotowano także w środowiskach wiejskich województw kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego, chociaż jej pułap nie przekroczył średniej wartości ogólnopolskiej. Wyraźniej uwidoczniło się to na wsiach województwa kujawsko-pomorskiego aniżeli zachodniopomorskiego. W gminach wiejskich położonych we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego frekwencja osiągnęła istotnie niższy wynik w odniesieniu do średniego

---

²⁰ *Powszechny*, 18, 44–45.

²¹ Tamże.

w całym województwie. Można dodać, że mieszkańcy wsi powiatów południowo-wschodnich tego województwa wykazali się ponadprzeciętnym poziomem uczestnictwa we wcześniejszych wyborach samorządowych, co świadczy o ich silniejszym przywiązaniu do wspólnoty lokalnej²². Zróżnicowanie terytorialne natomiast nie miało zdecydowanego znaczenia w przypadku poziomu zaangażowania elektoratu gmin wiejskich w województwie zachodniopomorskim. Tam rozkład poziomu frekwencji był bardziej równomierny. Uwagę zwraca brak korelacji między liczbą miast w województwach a wynikiem partycypacji osiągniętym w wyborach. Sąsiedztwo dużych i średnich miast skłaniało mieszkańców wsi do udziału w głosowaniu. W województwie zachodniopomorskim zjawisko to było wyraźniejsze niż w drugim z omawianych. Bliskość małych miast, szczególnie położonych w centralnej części tego regionu, nie była czynnikiem stymulującym uczestnictwo elektoratu wiejskiego. Podobnie jak w całej Polsce, w obu regionach graniczenie z dużymi miastami mobilizowało do udziału w elekcji, natomiast istotna odległość od dużych ośrodków miejskich nie sprzyjała frekwencji.

W świetle przedstawionej analizy wyborów 2019 oraz dotychczasowych badań nad zbiorowościami terytorialnymi na Pomorzu Zachodnim²³, w których wielokrotnie podejmowano zagadnienie integralności i tożsamości regionalnej i wskazywano na wspólnotę imigracyjnego losu mieszkańców, nie można dostrzec związku partycypacji wyborczej z powojenną historią zachodniopomorskiego regionu. Doświadczenia historyczne nie przekładają się na zaangażowanie polityczne. Upływ czasu i kolejne pokolenia deklarujące przywiązanie do państwa jako całości powodują, że obecnie traci na znaczeniu ściśle określona więź regionalna.

Wybory z 2019 roku dowiodły, że słabną również historyczne podziały sceny partyjnej i ustrukturyzowanie elektoratów. Wprawdzie nadal stałe miejsce w wiejskim środowisku politycznym zajmuje PSL, ale jedynie wyborcy mniej zaludnionych gmin udzielali istotnego poparcia temu stronnictwu. Elektorat wiejski województwa kujawsko-pomorskiego pod tym względem okazał się silniej z nim związany. Stronnictwo ludowców w percepcji mieszkańców gmin wschodniej części regionu kujawsko-pomorskiego pozostawało właściwym reprezentantem polskich rolników. W województwie zachodniopomorskim wsparcie PSL było niższe, pochodziło także z terenów słabiej zaludnionych, ale przede wszystkim z gmin położonych w różnych

---

²² Lidia Nowakowska, Zofia Zgoda, Anna Nowakowska, „Partycypacja obywatelska w regionie kujawsko-pomorskim”, *Marketing i Rynek* 10 (2017): 433–446.

²³ W sposób wyczerpujący przedstawił to zagadnienie Włodzimierz Durka, zob. „Struktury, kapitał społeczny, interesariusze: badania nad zbiorowościami terytorialnymi na Pomorzu Zachodnim”, *Przegląd Zachodniopomorski* 4 (2014): 193–211; Włodzimierz Durka, „Badania społeczności pogranicza: w poszukiwaniu tożsamości regionalnej Pomorza Zachodniego”, w: *Kryzys definiensu regionalizmu w Polsce? Aspekty historyczno-socjologiczne*, red. Izabela Skórzyńska, Anna Wachowiak, Waldemar Urbanik (Poznań: Instytut Historii UAM, 2014), 119–127.

jego częściach. Wyższa frekwencja wyborcza środowiska rolniczego w województwie kujawsko-pomorskim wynika więc z długiej tradycji wpływów PSL i silniejszych więzi z tą partią.

Analiza wyników ostatnich wyborów parlamentarnych przekonuje, że obywatelskość zbiorowości wyrażająca się we frekwencji może zostać pobudzona w warunkach wzmożonej polaryzacji społeczeństwa, natomiast preferencje wyborcze wolniej ulegają zmianom i znajdują wciąż oparcie w regionalnie i lokalnie ugruntowanych paradygmatach głosowania.

Bibliografia

- Antoszewski, Andrzej. *Polska scena polityczna – system czy chaos?* Bydgoszcz: Wydawnictwo Wers, 2002.
- Biskup, Bartłomiej. „Portret wyborców AD 2019. Zmiany w preferencjach elektoratów partyjnych w Polsce”. *Studia Politologiczne*, 55 (2020): 290–308.
- Blais, André. „Frekwencja wyborcza”. W: *Zachowania polityczne*, red. Russell J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann, red. polskiego wyd. Radosław Markowski. Tłum. Andrzej Brzóska i in., 237–256. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Burdziej, Stanisław. „Legitymizacja władzy a sprawiedliwość proceduralna”. *Studia Socjologiczne* 4 (2016): 168–194.
- Cześnik, Mikołaj, Rafał Miśta, Marta Żerkowska-Balas. „Uczestnictwo i mobilizacja w wyborach parlamentarnych 2019 roku”. *Studia Socjologiczne* 4 (2020): 91–121.
- Durka, Włodzimierz. „Badania społeczności pogranicza: w poszukiwaniu tożsamości regionalnej Pomorza Zachodniego”. W: *Kryzys definiensu regionalizmu w Polsce? Aspekty historyczno-socjologiczne*, red. Izabela Skórzyńska, Anna Wachowiak, Waldemar Urbanik, 119–127. Poznań: Instytut Historii UAM, 2014.
- Durka, Włodzimierz. „Struktury, kapitał społeczny, interesariusze: badania nad zbiorowościami terytorialnymi na Pomorzu Zachodnim”. *Przegląd Zachodniopomorski* 4 (2014): 193–211.
- Fukuyama, Francis. *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*. Tłum. Anna i Leszek Śliwa. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997.
- Halamska, Maria. „Mieszkańcy wsi a zmiany polityczne (ciąg dalszy rozważań o stuleciu 1918–2018)”. *Wiś i Rolnictwo* 186 (2020), 1: 7–25.
- Krajowy Rejestr Urzędowego Podziału Terytorialnego Kraju (TERYT)*. Dostęp 25.11.2022. <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/unijne-typologie-terytorialne-tercet/stopienurbanizacji-degurba>.
- Lin, Nan. *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Marciniak, Ewa. „Społeczna percepcja wyborów 2019 roku”. *Studia Politologiczne* 55 (2020): 309–322.
- Markowski, Radosław. „Polski system partyjny po wyborach z 1997 roku – instytucjonalizacja czy wichrowatość”. *Studia Polityczne* 9 (1999): 7–37.

- Materska-Sosnowska, Anna. „Instytucjonalizacja polskiego systemu partyjnego”. *Studia Politologiczne* 22 (2011): 76–90.
- Nowakowska, Lidia, Zofia Zgoda, Anna Nowakowska. „Partycypacja obywatelska w regionie kujawsko-pomorskim”. *Marketing i Rynek* 10 (2017): 433–446.
- Nowakowski, Tomasz. „Władza Piastów we współczesnej historiografii polskiej w świetle innych nauk społecznych”. W: *Oblicza władzy. Relacje między władzą a społeczeństwem z perspektywy historycznej, politologicznej i prawnej*, red. Tomasz Nowakowski, 11–32. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2014.
- Państwowa Komisja Wyborcza. Dostęp 6.06.2022. <https://pkw.gov.pl>.
- Powszechny Spis Rolny 2020. Raport z wyników*, pod kierunkiem Artura Łączyńskiego. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa 2021, 63. Dostęp 12.09.2020. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/psr-2020/powszechny-spis-rolny-2020-raport-z-wynikow,4,1.html>.
- Putnam, Robert D. *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*. Tłum. Przemysław Sadura, Sebastian Szymański. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.
- Shils, Edward. „Co to jest społeczeństwo obywatelskie”. W: *Europa i społeczeństwo obywatelskie. Rozmowy w Castel Gandolfo*. Kraków: Znak, 1994.
- Stolle, Dietlind. „Kapitał społeczny”. W: *Zachowania polityczne*, red. Russell J. Dalton, Hans-Dieter Klingemann, red. polskiego wydania Radosław Markowski. Tłum. Andrzej Brzóska i in., 281–305. T 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Sztompka, Piotr. *Kapitał społeczny. Teoria przestrzeni międzyludzkiej*. Kraków: Znak, 2016.
- Tyrała, Marek. „Zmiany pokoleniowe a zachowania wyborcze. Na przykładzie wyborów parlamentarnych w Polsce w 2019 r.”. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 1 (2022): 99–115.

Abstrakt

W artykule skoncentrowano się na uczestnictwie mieszkańców wsi województw kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego w wyborach parlamentarnych w 2019 roku. Zasadniczym celem było ustalenie specyfiki oraz zbadanie poziomu partycypacji wyborczej mieszkańców oraz określenie jej istotności dla rozwoju kapitału społecznego środowiska wiejskiego. Analizie poddano frekwencję wyborczą podczas określonych wyborów, zwłaszcza w gminach wiejskich. W tym kontekście zwrócono uwagę na poziom poparcia PSL, partii politycznej postrzeganej jako reprezentującej interesy mieszkańców wsi.

Frekwencja była wyższa na terenach wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego aniżeli zachodniopomorskiego. W gminach wiejskich położonych we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego frekwencja osiągnęła istotnie niższy wynik w odniesieniu do średniego w całym województwie. Zróżnicowanie terytorialne natomiast nie zaznaczyło się tak wyraźnie w przypadku poziomu zaangażowania elektoratu gmin wiejskich w województwie zachodniopomorskim. Otoczenie dużych i mniejszych miast skłaniało mieszkańców wsi

do udziału w głosowaniu. W gminach sąsiadujących z dużymi miastami zauważono wyjątkową mobilizację do udziału w elekcji. Natomiast większa odległość od dużych ośrodków miejskich nie sprzyjała frekwencji. Wyższy poziom partycypacji wyborczej środowiska rolniczego w województwie kujawsko-pomorskim wynikał z długiej tradycji wpływów PSL i silniejszych więzi z tą partią.

Voting behavior of rural residents in the Kujawsko-Pomorskie and Zachodniopomorskie regions in the 2019 parliamentary elections. Selected issues

Abstract

The article focuses on the participation of rural residents in the Kujawsko-Pomorskie and Zachodniopomorskie regions in the 2019 parliamentary elections. The main goal was to examine the level of participation and determine the regional specificity of rural residents' political engagement while assessing its significance for the development of social capital in rural communities. The study examined voter turnout in the specified elections, particularly in rural municipalities, and also addressed the level of support for the Polish People's Party (PSL), a political party perceived by the electorate as representing the interests of rural residents. Voter turnout was higher in the rural areas of the Kujawsko-Pomorskie region compared to the Zachodniopomorskie region. In rural municipalities located in the eastern part of the Kujawsko-Pomorskie region, voter turnout was significantly lower compared to the regional average. Territorial differentiation was not as pronounced concerning the level of voter engagement in rural municipalities in the Zachodniopomorskie region. Proximity to larger and smaller cities encouraged rural residents to participate in the elections, with municipalities close to major urban centers exhibiting notably higher mobilization for voting. Conversely, greater distance from major cities was not conducive to higher voter turnout. The higher level of voter participation in the agricultural community in the Kujawsko-Pomorskie region can be attributed to the longstanding tradition of PSL influence and stronger ties with this political party.

Cytowanie

Lidia Nowakowska, „Zachowania wyborcze mieszkańców wsi regionów kujawsko-pomorskiego i zachodniopomorskiego w wyborach parlamentarnych 2019 roku. Wybrane problemy”, *Przegląd Zachodniopomorski* 38 (2023), 67: 474–490. DOI: 10.18276/pz.2023.38-21.